

KRITIČKA ANALIZA HADISA O FAKTORU KOJI ODREĐUJE IZGLED DJETETA

Fadilj MALJOKI

Fakultet islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu
fadilj.maljoki@fin.unsa.ba

SAŽETAK: Ovaj rad kritički pristupa vjerodostojnosti i tumačenju hadisa koji govore o faktoru koji određuje izgled djeteta. Sastoji se od tri dijela. U prvom dijelu su navedeni hadisi koji govore o ovoj temi i neke od njihovih verzija. Drugi dio osvrće se na analizu ovih hadisa koju je dao savremeni učenjak Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran. U trećem dijelu ponuđen je naš kritički osvrt koji se tiče spomenute analize i drugih aspekata razmatranih hadisa koji su vezani za njihovu vjerodostojnost i značenje. Podrobnom analizom došli smo do zaključka da se hadisi koji govore o faktoru koji određuje izgled djeteta odnose na spermij/sjemenu tekućinu i jajnu ćeliju/folikularnu tekućinu, što je u potpunom skladu s utvrđenim naučnim činjenicama. Hadis u kojem se o izgledu djeteta govori u kontekstu tekućina koje se kod žene izlučuju prilikom nadražaja i/ili spolnog odnosa protumačili smo na alternativan način, uzimajući u obzir sve njegove verzije, kontekstualne faktore i opće karakteristike Poslanikovog, a.s., stila izražavanja.

Ključne riječi: hadis, izgled djeteta, jajna ćelija, folikularna tekućina, Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran, prenošenje po smislu, El-Buhari, Muslim, naučne činjenice, zametak

Uvod

Naučno tumačenje hadisa jedna je od najzastupljenijih tema u savremenoj hermeneutici hadisa. Ova vrsta tumačenja svoju punu afirmaciju doživljava u recentnije doba usljed naučno-tehnološkog razvoja. Takav razvoj događaja imao je svoje implikacije na utvrđivanje autentičnosti hadisa te njihovo tumačenje i primjenu, što je razlog zbog kojeg se pojavljuju prva zasebna djela o naučnom tumačenju hadisa i naučnoj nadnaravnosti sunneta.

Brojne studije koje u svom fokusu imaju naučno tumačenje hadisa,

pored ostalog, mogu se podijeliti na one koje u svom fokusu imaju metodološko zasnivanje utvrđivanja autentičnosti hadisa i njihovog tumačenja u svjetlu naučnih saznanja, pri čemu se u manjoj ili većoj mjeri navode reprezentativni primjeri, i one koje se bave jednim hadisom ili grupom hadisa koji govore o jednoj temi, a kojima se pristupa u skladu s određenim metodološkim polazištima. Među studije prve vrste koje potpisuju živi autori spadaju: *Nakd metn el-hadis fi dav' netaidž el-'ulum et-tedžribije* (Kritika metna hadisa u svjetlu saznanja empirijskih nauka)

Muhiddina Širinova, *Eser el-'ilm et-tedžribi fi nakd el-hadis en-nebevi* (Utjecaj empirijskog znanja na kritiku hadisa) Džemila Ferida Džemila Ebu Sare i *Fehm el-hadis 'inde el-muhaddisin fi dav' el-'ulum et-tabi'ijje* (Razumijevanje hadisa kod hadiskih učenjaka u svjetlu prirodnih nauka), koju potpisuje Meha Menver el-Mutajri. Sve spomenute studije napisane su (prvobitno) u formi doktorske disertacije. Prvospomenuta doktorska disertacija odbranjena je na Internacionalnom islamskom univerzitetu u Maleziji dok su potonje dvije odbranjene na Univerzitetu u Jordanu.

Pored ovih studija u kojima se prevažno razmatra teorija tumačenja hadisa i nude jednostavniji primjeri ili primjeri hadisa koji nisu iscrpno obrađeni, postoje studije koje su posvećene hadisima koji govore samo o jednoj temi, a koje iscrpno obrađuju i tumače kroz prizmu savremenih naučnih otkrića. Jedna od takvih studija nosi naslov "El-Muškil min hadis nez' el-veled bejne ed-delale el-verrasijje ve el-fikhijje" (Problematika hadisa koji govore o faktoru koji određuje izgled djeteta shodno njihovim genetskim i fikhskim implikacijama) Es-Sejjida Mahmuda 'Abdurrahima Mehrana. U drugom dijelu ovog rada osvrnut ćemo se na ovu studiju.

Pored našeg osvrta na ovu studiju, rad ima još dva dijela. U prvom dijelu navest ćemo hadise i neke od njihovih verzija koji se mogu dovesti u vezu s razmatranom temom. U trećem, posljednjem dijelu rada kritički ćemo se osvrnuti na studiju Es-Sejjida Mahmuda 'Abdurrahima Mehrana i njegovoj studiji pridodati važne metodološke napomene u skladu s kojima ćemo pristupiti predmetnim hadisima.

Tabridž hadisa o faktoru koji određuje izgled djeteta

1. Od Enesa b. Malika prenosi se da je 'Abdullah b. Selam Poslaniku, a.s., postavio tri pitanja, želeći da ispita da li je on Božiji poslanik. Nakon što je dobio odgovor na njih, postao je musliman. Jedno od pitanja bilo je: "Šta uzrokuje da dijete liči na oca, odnosno majku?" Poslanik, a.s., kazao je: "Što se tiče djeteta, ako muška voda pretekne žensku vodu, dijete će ličiti na oca, a ako ženska voda pretekne mušku vodu, dijete će ličiti na majku." (El-Buhari, br. 3938)

2. Od Ummu Seleme prenosi se da je kazala: "Ummu Sulejm došla je Allahovom Poslaniku, a.s., i upitala ga: 'Allahov Poslaniče, Allah se ne stidi istine, da li je žena dužna okupati se ukoliko u snu doživi snošaj?' 'Samo kada vidi tekućinu', odgovorio je Vjerovjesnik, a.s. Ummu Selema je potom pokrila svoje lice i rekla: 'A da

li žena, Allahov Poslaniče, može u snu polucirati?' 'Da, ruke ti se zaprašile. A kako bi joj sličilo njeno dijete?', rekao je on." (El-Buhari, br. 130)

3. Prenosi se od Ummu Sulejm da je kazala: "Pitala sam Allahovog Poslanika, a.s., o ženi koja usnije ono što usnije i muškarac, pa mi je rekao: 'Kada usnije nešto takvo, neka se okupa.' Postidjela sam se toga, pa sam kazala: 'A može li to biti?' Odgovorio je: 'Svakako, odakle, onda, sličnost roditeljima. Muška tekućina je opora i bijela, a ženska nježna i žućkasta, pa koja nadvlada, sličnost od nje dolazi.'" (Muslim, br. 311)

4. Od 'Urve b. ez-Zubejra prenosi se da je kazao: "Aiša je kazala da je neka žena upitala Allahovog Poslanika, a.s.: 'Hoće li se žena kupati kada u snu polucira i vidi tečnost?' 'Da', rekao je Allahov Poslanik, a.s. 'Ruke ti se zaprašile i pogodilo te koplje', rekla je 'Aiša toj ženi. Na to joj je Poslanik, a.s., rekao: 'Ostavi je, sličnost dolazi iz toga. Kada njena tekućina nadvlada muževljevu, djeca liče sa svoje daidže, a kada njegova tekućina nadvlada njenu, djeca liče na svoje amidže.'" (Muslim, br. 314)

5. Od Sevšana, Poslanikovog, a.s., oslobođenog roba, prenosi se poduži hadis u kojem stoji da je rabin došao Poslaniku, a.s., i postavio mu nekoliko pitanja. Ovaj rabin je, pored ostalog, nakon što je kazao da pitanje koje ću mu postaviti ne zna niko drugi osim vjerovjesnika i jednog ili dva čovjeka, rekao: "Došao sam te pitati o djetetu." Allahov Poslanik, a.s., je rekao: "Muška voda je bijela, a ženina žuta, pa kada se pomiješaju i muževljeva voda nadvlada ženinu, dijete će, Allahovom dozvolom, biti muško/ličiti na oca (ezkera), a ako ženina voda nadvlada muževljevu, dijete će biti žensko/ličiti na majku (anesa),

Allahovom dozvolom." Na kraju hadisa stoji da je Poslanik, a.s., rekao da ga je Allah poučio odgovorima na postavljena pitanja. (Muslim, br. 315)

Analiza Es-Sejjida Mahmuda 'Abdurrahima Mehrana¹

Ove hadise je na temelju savremenih naučnih dostignuća tumačio Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran. Svoje istraživanje izložio je na međunarodnoj konferenciji pod nazivom "Es-Sunne en-nebevijje bejne davabit el-fehm es-sedid ve mutetallibat et-tedždid (Vjerovjesnički sunnet između pravila ispravnog razumijevanja i zahtjeva obnove)", održanoj pod pokroviteljstvom Fakulteta islamskih i arapskih nauka u Dubajju u periodu 24–26.04.1430./20–22.04.2009., a naslovio ga je: "El-Muškil min hadis nez' el-veled bejne ed-delale el-verrasijje ve el-fikhijje" (Problematika hadisa o faktoru koji određuje izgled djeteta shodno njihovim genetskim i fikhskim implikacijama). Na nekoliko mjesta u svom radu on spominje da su u prošlosti tumačenja određenih hadisa dati i fikhski propisi iz njih izvedeni bez poznavanja određenih naučnih činjenica koje bitno determiniraju njihovo namjeravano značenje i ukazuju na njihovu nadnaravnost. On ističe da je njegovo čitanje razmatranih hadisa "obnoviteljsko čitanje (qirāa tağdīdiyya)". (Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran, 2009/71–142)

Naučne činjenice koje spominje autor, a u skladu s kojima treba tumačiti spomenute hadise jesu:

1) Nijedna od dvije vrste tekućine koje se kod žene izlučuju prilikom nadražaja i/ili spolnog općenja ne formiraju oplodenu jajnu ćeliju i ne utiču na izgled njenog djeteta. Naime, pod dvije tekućine podrazumijevaju

el-fikhijje", u: *Es-Sunne en-nebevijje bejne davabit el-fehm es-sedid wa mutetallibat et-tedždid*, Četvrta međunarodna naučna konferencija održana u periodu 24–26.04.1430./20–22.04.2009., dva toma, Kullijje ed-dirasat el-islamijje ve el-'arebijje, Dubai, 1430/2009., tom II, str. 72.

¹ Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran je profesor na Univerzitetu Al-Azhar, Fakultet za šerijat i pravo, Asjut. Bio je gostujući profesor na Fakultetu islamskih i arapskih nauka u Dubajju. Vidi: Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran, "Al-Muškil min hadis nez' el-veled bejne ed-delale el-verrasijje ve

se *mezija*, bijela sluzava i ljepljiva tekućina koja izlazi kod muškaraca i žena prilikom nadražaja, i bijela ljepljiva tekućina koja iz žene izlazi prilikom doživljaja orgazma, što se naziva ejakulacijom. Prva tekućina, prema riječima autora, omogućava penetraciju, dok se uloga obje ove tekućine ogleda u tome da štite spermije i olakšavaju im put do grlića materice, a zatim do materice, sve dok ne stignu do jajovoda, gdje se okončava proces oplodnje. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/91–92)

2) Kao što je nauka potvrdila da spomenute tekućine ne utječu na začeće, potvrdila je da kod žena izlazi žućkasta tekućina, koja se naziva folikularna tekućina i čiji sadržaj formira oplodenu jajnu ćeliju i utiče na izgled djeteta. Ta tekućina javlja se kod žena neovisno o spolnom općenju svakog mjeseca, od pojave prve menstruacije do menopauze. Ova tekućina ne izlazi izvan ženskog tijela i iz jajnika izlazi četrnaestog dana od pojave prve kapi krvi menstrualnog ciklusa. Ovaj učenjak zatim pojašnjava fiziološke procese vezane za pojavu ove tekućine, njen sadržaj i funkciju, pa kaže:

Četrnaestog dana od početka menstrualnog ciklusa jajnik oslobađa malu supstancu kuglastog oblika, koja se sastoji od tanke membrane koja je obavija i naziva se folikul, a u unutrašnjosti ovog folikula nalazi se određena količina tekućine žute boje, koja se naziva folikularna tekućina. U sredini folikularne tekućine nalazi se mala jezgra koja se naziva jajnom ćelijom i koja se ne može vidjeti golim okom. Jajna ćelija se sjedinjuje sa spermijem koji do nje dolazi nakon spolnog općenja, da bi oni skupa formirali oplodenu jajnu ćeliju, odnosno prvu reproduktivnu ćeliju koja će se razvijati do kraja trudnoće. Treba napomenuti da jajna ćelija kod žene ima istu ulogu kao spermij kod muškarca te da žućkasta ili folikularna tekućina kod žene ima istu funkciju kao sjemena tekućina kod muškarca. Sjemeni tekućina prenosi spermije, štiti ih i hrani te im pomaže da dođu do jajne ćelije koja je smještena u jajovodu nakon njenog izlaska iz jajnika, a folikularna

ili žućkasta tekućina prenosi jajnu ćeliju, štiti je i pomaže joj da "sklizne" do jajovoda, gdje je smještena dva dana u iščekivanju spermija. I sjemeni i folikularna tekućina predstavljaju faktore koji doprinose začeću, ali ne formiraju oplodenu jajnu ćeliju. Ono što, zapravo, formira oplodenu jajnu ćeliju jesu njihovi sastojci (spermij i jajna ćelija). Sjedinjenjem jajne ćelije i spermija započinje proces formiranja zametka. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/94–95)

3) Spol djeteta ovisi o spermijima, a ne o ženinoj tekućini. Naime, spol djeteta određuje se u trenutku kada spermij oplodi jajnu ćeliju. Ako je taj spermij muški/spermij s Y hromozomom, dijete će biti muško, a ako je ženski/spermij s X hromozomom, dijete će biti žensko. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/112)

Najvažniji zaključci koje autor donosi u pogledu implikacija spomenutih naučnih činjenica na tumačenje razmatranih hadisa jesu:

1) Poslanik, a.s., u spomenutim hadisima govori o folikularnoj ili žućkastoju tekućini žene koja se stvara u jajniku, a ne o tekućini koja iz nje izlazi prilikom spolnog odnosa, bez obzira da li je riječ o *meziji* ili tekućini koju ona izbacuje dok ejakulira, budući da ove dvije tekućine ni na koji način ne utiču na formiranje oplodene jajne ćelije. U nekim od gore spomenutih hadisa (br. 3 i 5) jasno se tvrdi da je muška tekućina bijela, a ženska žućkasta. To Poslanik, a.s., nije mogao znati, jer je tek savremena medicina došla do saznanja o boji ženske tekućine koja utiče na formiranje zametka, u čemu se ogleda nadnaravnost spomenutih hadisa. Dodatna indicija da Poslanik, a.s., nije govorio na osnovu svog mišljenja je to što je kazao da ga je Džibril/Allah obavijestio o odgovorima na postavljena pitanja (hadis br. 1 i 5). S druge strane, i prije razvoja savremene medicine smatralo se da do začeća može doći bez ženine ejakulacije. Ibn Rušd, pozivajući se na Aristotela i iskustvo žena, smatrao je da do začeća može doći bez ženske ejakulacije. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/95–98)

2) Prividno problematični dijelovi hadisa su oni u kojima se pitanje sličnosti djeteta roditeljima spominje u kontekstu govora o obavezi žene da se okupa ukoliko doživi spolni snošaj u snu i vidi tekućinu, s obzirom na to da se iz toga može shvatiti da hadis implicira da ta tekućina formira oplodenu jajnu ćeliju i utiče na izgled djeteta (hadisi pod rednim brojevima 2, 3 i 4). S obzirom na to da kod žene tekućina koja se izbacuje prilikom spolnog općenja nije tekućina koja utiče na formiranje oplodene jajne ćelije, hadis treba razumijevati na način da je pitanje postavljeno Poslaniku, a.s., neovisno o dijelu hadisa u kojem on govori o sličnosti djeteta njegovim roditeljima. Verzije Poslanikovog, a.s., iskaza ("A kako bi joj sličilo njeno dijete?"; "Svakako, odakle, onda, sličnost roditeljima. Muška tekućina je opora i bijela, a ženska nježna i žućkasta, pa koja nadvlada, sličnost od nje dolazi;"; "Ostavi je, sličnost dolazi iz toga. Kada njena tekućina nadvlada muževljevu, onda djeca liče na svoje daidže, a kada njegova tekućina nadvlada njenu, djeca liče na svoje amidže.") treba razumijevati na način da je Poslanik, a.s., s pitanja o tome da li žena može sanjati snošaj i da li je dužna okupati se ako sanja snošaj, prešao na uvjeravanje i repliku na zapitanost, i to na način koji ne stvara nelagodu i ne ostavlja mjesta stidu. Jak pokazatelj da je to tako je to što se ni u jednom od ovih hadisa eksplicitno ne spominje da je tekućina koja izlazi iz žene prilikom nadražaja i/ili spolnog odnosa razlog zbog kojeg dijete liči na nju. Druga značajna indicija je da je u hadisu Poslanik, a.s., spomenuo da je ženina tekućina žućkasta (br. 3). Zašto bi to kazao ako je općepoznato da tekućina koja se kod nje javlja prilikom nadražaja i/ili spolnog općenja bijele boje?! Naravno, zaključak je da je on govorio o dvije različite tekućine. Usto, hadisi pod rednim brojevima 2 i 4 sugeriraju da je Ummu Sulejm postavila pitanje pred ženama, što je dodatni razlog zbog kojeg ju je obuzeo stid i zbog kojeg joj je Poslanik, a.s., konstatacijom o sličnosti djeteta

njegovoj majci htio sugerirati da nema potrebe da se stidi. Važna indicija je i da neke žene nisu znale da žena može vidjeti tekućinu ako doživi snošaj u snu (br. 2 i 3) i da uopće može imati ejakulaciju, budući da pitanje koje je postavljeno Poslaniku, a.s., u hadisu ima značenje začeđenosti. Sama ta činjenica govori u prilog tome da su neke žene bile svjesne da do začeca može doći bez ženske ejakulacije, što je dodatna indicija da u ovim hadisima Poslanik, a.s., ne govori o tekućini koja se kod žene javlja prilikom ejakulacije kao faktoru koji utiče na izgled djeteta. Prema tome, značenje dijela hadisa u kojima se govori o sličnosti djeteta roditeljima u kontekstu obaveze kupanja zbog doživljaja snošaja u snu je da je Poslanik, a.s., istakao sličnost djeteta majci kako bi odagnao stid od žene koja mu je postavila pitanje, pritom se pozivajući na sasvim prirodni fenomen sličnosti djece svojim roditeljima koji je svima poznat. Pojašnjenje jednog fenomena drugim fenomenom, odnosno pravljenje analogije bila je karakteristika Poslanikovog, a.s., diskursa koja se može prepoznati i u drugim hadisima. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/99–110)

3) Izraze *ezkera* i *anesa* (br. 5), za koje smo razložno ponudili dva prevodilačka rješenja, autor tumači u značenju “ličiti na oca”, odnosno “ličiti na majku”, budući da na spol djeteta ne utječu u hadisu spomenute tekućine, kako je prethodno naznačeno, pa se, otuda, ovi izrazi ne mogu prevesti u značenju “dobit će muško dijete”, odnosno “dobit će žensko dijete”. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/115–117) U našem osvrtu na tumačenje koje nudi autor kritički ćemo pristupiti ovom tumačenju.

U zadnjem dijelu rada autor se bavi fikškim implikacijama ponuđenog tumačenja. On smatra da u skladu s iznesenim naučnim istinama i značenjima hadisa treba regulirati fikšske propise i, samim tim, korigirati neka mišljenja pravnika koji nisu poznavali naučne činjenice o kojima ovi hadisi govore. Fikšski propisi čije reguliranje ovisi o značenjima razmatranih hadisa, smatra on, jesu

određeni propisi koji se tiču oplodnje, poput propisa koji se odnosi na ženu koja (slučajno) nanese sjemenu tekućinu svog muža u svoj spolni organ u periodu kada se on zavjetovao da neće imati spolni odnos s njom (hale ilaihi) i propisa vezanih za silovanje. On posebno analizira pitanje osobe kojoj je odstranjen spolni organ (ili ima određenu mahanu na njemu), što je razlog zbog kojeg ne može doći do penetracije i zbog kojeg žena ne može imati ejakulaciju, a ima testise i reproduktivnu sposobnost (medžzub).

On ovo pitanje dovodi u vezu s pitanjima utvrđivanja porijekla djeteta (neseb), poslijebračnog pričeke žene (‘idde) i proklinjanja žene na način da medžzub negira da je dijete njegovo. Sva ova pitanja, tvrdi autor, treba sagledavati u svjetlu naznačenih činjenica, odnosno činjenice da ženina tekućina koja utiče na formiranje oplodene jajne ćelije nije ona tekućina koja se kod nje javlja prilikom ejakulacije. Drugim riječima, treba uzeti u obzir da do začeca može doći bez penetracije i da medžzub ima reproduktivnu sposobnost. Prema tome, medžzub može imati dijete, njegova supruga, posljedično tome, treba imati poslijebračni priček i on ima isti status kao i ostali kada je riječ o propisu negiranja očinstva putem proklinjanja. (Es-Sejjid Mahmud, 2009/95–98)

Naš osvrt na razmatrane hadise i ponuđeno tumačenje

U našoj analizi komentara koji je iznio Es-Sejjid Mahmud ‘Abdurrahim Mehran, uz napomenu da je tumačenje koje je ponudio originalno i vrijedno pažnje, zbog čega smo se odlučili da ga navedemo u radu, osvrnut ćemo se kritički na njegovo tumačenje izraza *ezkera* i *anesa* te ukazati na značaj uzimanja u obzir prenošenja po smislu u razmatranju vjerodostojnosti predmetnih hadisa i njihovih značenja.

Autor je s ciljem da hadis koji smo naveli pod rednim brojem 5 uskladi s naučnim činjenicama i ne dovede u pitanje vjerodostojnost jednog dijela hadisa koji bilježi Muslim ovaj dio hadisa protumačio na način da izrazi

ezkera i *anesa* znače “ličiti na oca”, odnosno “ličiti na majku”, što je tumačenje koje je diskutabilno. Smatramo da je opravdanije uključiti mogućnost da je došlo do greške prilikom prenošenja nego izrazima pridavati značenja koja ti izrazi nemaju u arapskom jeziku, i to na temelju sljedećih argumenata:

1) Hadis pod rednim brojem 1 i hadis pod rednim brojem 5 imaju brojne zajedničke karakteristike i postoji vjerovatnoća da je riječ o istom događaju. Naime, u oba hadisa se govori o rabinu/‘Abdullahu b. Selamu koji nakon što dobija odgovore priznaje vjerovjesništvo Muhammedu, a.s. Nadalje, u oba hadisa je ovaj rabin, odnosno ‘Abdullah b. Selam pitao o prvom obroku koji će stanovnici Dženneta imati i o faktoru koji određuje izgled djeteta. I u jednom i u drugom hadisu tvrdi se da je Poslanik, a.s., znanje o odgovorima primio od Džibrila/Allaha. Kada je riječ o prvom postavljenom pitanju, u hadisu pod rednim brojem 1 pitanje se tiče prvog predznaka nastupanja Smaka svijeta, a u hadisu pod rednim brojem 5 mjesta gdje će ljudi biti kada umjesto ove Zemlje i nebesa dođu druga Zemlja i nebesa. Sve ove sličnosti podupiru mogućnost da je riječ o istom događaju, a u hadisu pod rednim brojem 1 ne spominju se razmatrani izrazi.

2) Ako se i radi o dva različita događaja, ni u jednom od konsultiranih izvora nismo našli da izrazi *ezkera* i *anesa* znače “[dijete će] ličiti na oca”, odnosno “[dijete će] ličiti na majku”. En-Nevevi, primjera radi, kaže da *ezkera* znači “dijete će biti muško”, a *anesa* “dijete će biti žensko”. (En-Nevevi, 1994:3/293–294) Ibn Menzur iznosi istu tvrdnju. On kaže da *ezkeret* znači “rodila je muško dijete (veledet zekeren)”. On spominje i razmatrani hadis i kaže da u njemu izraz *ezkera* znači “njih dvoje/roditelji će dobiti muško dijete (veleda zekeren)”. On, također, navodi da *aneset el-mer’e* znači “žena je rodila žensko dijete (veledet el-inas)”. (Ibn Menzur, bez god. izd.: 4/309, 2/113; Muftić, 2004:483, 50)

3) Ovome možemo pridodati i činjenicu da je u hadisu pod rednim brojem 5 na pet stepeni prenošenja

došlo do izdvajanja prenosilaca. Naime, shodno njegovim verzijama, od ashaba Sevbanu, štićenika Poslanika, a.s., prenosi ga samo Ebu Esma' er-Rehabi, od njega samo Ebu Sellam, od njega samo Zejd b. Sellam, a od njega samo Mu'avija b. Sellam. Ovdje nam nije cilj da detaljno razmatramo sened ovog hadisa, već da samo naznačimo da taj sened nije bez nedostataka. Jedan od njegovih prenosilaca, Ebu Sellam (Memtur Ebu Sellam el-Esved el-Habeši), premda se načelno smatra pouzdanim prenosiocem, u određenim slučajevima prenosio je hadise od onih prenosilaca od kojih ih nije čuo (sika jursilu). Pojedini učenjaci kazat će da većinu hadisa koje je prenio nije čuo od prenosilaca od kojih ih prenosi (galib rivajatihi mursele), zbog čega El-Buhari nije bilježio njegove hadise u svom *Es-Sahihu*. (El-Mizzi, 1983:28/484–488; Ez-Zehebi, 1992:2/293)

4) Upitno je da li je Muslim hadis koji je naveo pod rednim brojem 5 smatrao u potpunosti vjerodostojnim. Naime, njegova metodologija podrazumijeva da prilikom tretiranja određene teme na početku navede hadise koji su na najvećem stepenu vjerodostojnosti, a da nakon toga navede hadise koji potvrđuju prethodno spomenute hadise ili se od njih u nekom svom dijelu razlikuju. Postoji indicija da je Muslim smatrao kako u hadisima koje je naveo poslije, nije vjerodostojan dio po kojem se ti hadisi razlikuju od prethodno spomenutih hadisa u istom poglavlju. Upravo se dio hadisa u kojem se navode izrazi *ezkera* i *anesa* razlikuje u odnosu na prethodno navedene hadise u kojima se spominje da dotične tekućine utiču na izgled djeteta, a ne na njegov spol. Muslim u uvodu u svoj *Es-Sahih* kaže:

...Hadise/verzije hadisa navodit ćemo bez ponavljanja, osim u slučajevima kada je to nužno zbog toga što hadis/verzija hadisa ima drugačije značenje u odnosu na prethodno navedeni/u, kao i zbog razlike u senedu [između dvije ili više verzija hadisa], a to ćemo učiniti zbog postojanja nedostatka u potonjim hadisima/verzijama hadisa... (Muslim: *Es-Sahih, El-Mukaddime*)

Prenošenje po smislu je vrlo važan metodološki princip koji treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja autentičnosti hadisa i njihovog tumačenja, a podrazumijeva da su hadisi prenošeni na različite načine među kojima mogu postojati manje ili veće značenjske razlike te izostavljanje određenih jezičkih i vanjezičkih faktora određenog događaja koji su važni za otkrivanje namjeranog značenja hadisa. Naime, u hadisu pod rednim brojem 2 između Poslanikovog, a.s., odgovora na pitanje o spolnom snošaju u snu i obavezi kupanja zbog toga, s jedne, i dijela u kojem Poslanik, a.s., govori o faktoru koji određuje izgled djeteta, s druge strane, ne navodi se da je 'Aiša kazala: "Ruke ti se zaprašile i pogodilo te koplje", nakon čega je Poslanik, a.s., kazao: "Ostavi je, sličnost dolazi iz toga. Kada njena tekućina nadvlada muževljevu tekućinu, onda djeca liče sa svoje daidže, a kada njegova tekućina nadvlada njenu, djeca liče na svoje amidže." Spomenuta verzija se navodi u hadisu koji smo naveli pod rednim brojem 4. Ovaj hadis puno preciznije i jasnije opisuje kontekst iz kojeg se može zaključiti da je Poslanik, a.s., posegao za sasvim prirodnim fenomenom sličnosti djeteta svojim roditeljima kako bi ukazao na to da nema potrebe da 'Aiša kori Ummu Sulejm i kako bi otklonio stid od Ummu Sulejm i žena koje su prisustvovala tom događaju. Isto se ne može kazati za hadise navedene pod rednim brojem 2 i 3. Između navedenih hadisa primjetne su još neke razlike koje nemaju značajnog utjecaja na njihovu poruku. Jedna od njih je da se u hadisu pod rednim brojem 2 tvrdi da je Ummu Selema postavila pitanje: "A da li žena, Allahov Poslanice, može u snu polucirati?", dok se isto pitanje u hadisu koji smo naveli pod rednim brojem 3 pripisuje Ummu Sulejm.

Zaključak

Razmatrani hadisi spadaju među hadise koji se mogu čitati u svjetlu savremenih naučnih otkrića. Naime, epistemička vrijednost naučnih otkrića vezanih za začecje djeteta i faktor koji ima odlučujuću ulogu u njegovom

izgledu podignuta je na znatno viši nivo u odnosu na prošla vremena. Embriologija je kao rezultat naučnog i tehnološkog razvoja uznapredovala u mjeri da može s velikom preciznošću i sigurnošću utvrditi procese koji se dešavaju prije, prilikom i nakon začeca.

Hadisi koji govore o faktoru koji određuje izgled djeteta naglašavaju da je muška tekućina opora i bijela, a ženska nježna i žućkasta. Opis ovih tekućina, shodno savremenim naučnim saznanjima, u potpunosti odgovara sjemenoj i folikularnoj tekućini kao faktorima koji učestvuju u začecu. Naime, njihovi sastojci, spermij i jajna ćelija formiraju zametak. U hadisima se tvrdi da izgled djeteta ovisi o tome koja će od ovih dviju tekućina biti dominantna.

Međutim, iz nekih hadisa koji ovu temu tretiraju moglo bi se zaključiti da oplodenu jajnu ćeliju formira tekućina koja se kod žene izlučuje prilikom nadražaja i/ili spolnog odnosa, bez obzira da li je riječ o *meziji*, bijeloj sluzavoj i ljepljivoj tekućini koja izlazi kod muškaraca i žena prilikom nadražaja, ili bijeloj ljepljivoj tekućini koja iz žene izlazi prilikom doživljaja orgazma, što se naziva ejakulacijom. Ovi hadisi se u svjetlu savremenih naučnih dostignuća tumače na način da Poslanikovo, a.s., dovođenje u vezu pojave tekućine koja se kod žene izlučuje prilikom nadražaja i/ili spolnog odnosa, s jedne, i faktora koji utiče na izgled djeteta, s druge strane, ima za cilj odagnanje stida od žene koja je postavila pitanje i onih žena koje su ovom događaju prisustvovala te pravljenje analogije između dva prirodna fenomena. U radu su navedene indicije koje na to ukazuju, a jedna od najsnažnijih je to što je Ummu Sulejm postavila pitanje o obavezi kupanja nakon što žena u snu doživi snošaj pred drugim ženama, među kojima je bilo onih koje su je ukorile. Među važnim indicijama je i to da je Poslanik, a.s., kazao da je ženska tekućina koja utiče na izgled djeteta žućkasta, a općepoznato je da je tekućina koja se kod žene javlja prilikom nadražaja i/ili spolnog općenja bijele boje.

Analizu koju je dao Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran dopunili

smo s dvije važne naznake. Prva je da postoji razlika između hadisa navedenih pod rednim brojevima 1 i 5 koji se poprilično proizvoljno usklađuju i da, u najmanju ruku, treba uključiti mogućnost da je došlo do greške prenosilaca. Naime, dok se u hadisu pod rednim brojem 1 govori o tome da tekućine spomenute u njemu utiču na izgled djeteta, u hadisu pod rednim brojem 5 tvrdi se da ove tekućine utiču na spol djeteta. Da hadisi pod rednim brojevima 1 i 5 mogu biti isti hadisi ukazuju i brojne sličnosti među njima na koje smo ukazali. Pored toga, lingvisti jasno ukazuju da glagoli koji se spominju u hadisu

pod rednim brojem 5 ukazuju na to da spomenute tekućine utiču na spol, a ne izgled djeteta, što je u suprotnosti s utvrđenim naučnim činjenicama. Treba naglasiti i da je u hadisu pod rednim brojem 5 došlo do izdvajanja na pet stepeni prenošenja te da su upućene određene kritike na račun određenih njegovih prenosilaca. Končno, Muslim je hadis naveden pod rednim brojem 5 naveo nakon što je spomenuo hadise u kojima se jasno naznačava da u njima spomenute tekućine utiču na izgled, a ne na spol djeteta, što je kod njega indicija da je htio ukazati na nedostatak hadisa koji smo naveli pod rednim brojem 5.

Druga važna napomena tiče se prenošenja po smislu i izostavljanja određenih dijelova hadisa i/ili konteksta koji su od presudnog značaja za njegovo razumijevanje. U nekim od spomenutih hadisa važni elementi jezičkog i vanjezičkog konteksta nisu navedeni, što je još jedan u nizu primjera koji pokazuju da određenim hadisima nedostaje kontekst i da taj kontekst treba tražiti u drugim izvorima ili ga anticipirati, posebno u slučajevima kada doslovno razumijevanje čini hadis kontradiktornim Kur'anu, drugim vjerodostojnim hadisima, općim načelima vjere, kategorički utvrđenim naučnim činjenicama i tome slično.

Literatura

Zehebi (el-), Šemsuddin (1413/1992). *El-Kašif fi ma'rifetih man lehu rivaje fi El-Kutub es-sitte wa hašijetuhu*. Stručna obrada: Muhammrud 'Avvame i Ahmed Muhammed Nimr el-Hatib. Dva toma. Džeda: Dar el-kible li-s-sekafe al-islamijje – Muessese 'ulum El-Kur'an.

Ibn Menzur, Muhammed b. Mukrim (bez god. izd.). *Lisan El-Areb*. Petnaest tomova. Bejrut: Dar Sadir.

Mehran, Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim "Al-Muškil min hadis nez' el-veled bejne ed-delale el-verrasijje ve el-fikhijje" (1430/2009). U: *Es-Sunne en-nebevijje bejne davabit el-fehm es-sedid ve mutetallibat et-tedždid*. Četvrta međunarodna naučna konferencija održana u periodu 24–26.04.1430./20–22.04.2009. Dva toma. Dubai: Kullijje ed-dirasat el-islamijje ve el-'arebijje.

Mizzi (el-), Jusuf b. 'Abdurrahman (1403/1983). *Tebzib El-Kemal fi esma'er-ridžal*. Stručna obrada: Bešar 'Avvad Ma'ruf. Trideset pet tomova. Bejrut: Muessese er-risale.

Muhtič, Teufik (2004). *Arapsko-bosanski rječnik*. Sarajevo: El-Kalem.

Nevevi (el-), Jahja b. Šeref (1414/1994). *Al-Minbadž fi šerh Sabih Muslim b. el-Hadžadžadž*. Osamnaest tomova. Muessese Kurtube.

الموجز

تحليل نقدي للحديث النبوي حول العامل الذي يحدد صورة المولود

فاضل ماليوكي

يتناول هذا المقال بشكل نقدي صحة وشرح الأحاديث النبوية التي تتحدث عن العامل الذي يحدد صورة المولود. ويتكون المقال من ثلاثة أجزاء، ففي الجزء الأول أورد الكاتب الأحاديث النبوية التي تتحدث عن الموضوع المطروح وبعض رواياتها، وأما الجزء الثاني فيتناول تحليل تلك الأحاديث من قِبَل العلامة المعاصر السيد محمود عبد الرحيم مهران، ويقدم الجزء الثالث مراجعتنا النقدية المتعلقة بالتحليل المذكور وجوانب أخرى تتعلق بصحة تلك الأحاديث ومعانيها. ومن خلال التحليل التفصيلي توصلنا إلى نتيجة مفادها أن الأحاديث النبوية التي تتحدث عن العامل الذي يحدد صورة المولود تشير إلى النطف / السائل المنوي والبويضة / السائل الجريبي، وهو ما يتوافق تماماً مع الحقائق العلمية الثابتة. وقد فسرنا بطريقة بديلة الحديث الذي تناول صورة المولود في سياق السوائل التي تفرزها المرأة أثناء الإثارة و/أو الجماع، وأخذنا في الحسبان كل رواياته والعوامل السياقية والخصائص العامة لأسلوب التعبير عند النبي صلى الله عليه وسلم.

الكلمات الرئيسية: الحديث النبوي، صورة المولود، البويضة، السائل الجريبي، السيد محمود عبد الرحيم مهران، النقل بالمعنى، البخاري، مسلم، الحقائق العلمية، الجنين.

Summary

A CRITICAL ANALYSIS OF THE HADITH ABOUT THE FACTORS THAT DETERMINE THE PHYSICAL FORM OF THE CHILD

Fadilj Maljoki

This article aims to critically evaluate the authenticity of the hadith that relates to the factors that determine the resemblance of the child and its interpretations. It is comprised of three parts. The first part of the article presents the hadith regarding the topic along with some of its versions. The second part reflects the analysis of the text of the hadith as given by contemporary scholar Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran. In the third part of the article the author offers his critical evaluation of the above analyses and some other aspects of the hadith in question and their interpretations regarding the authenticity and its meaning. The thorough analysis resulted in a conclusion that the hadith that speaks of the factors that determine the resemblance of the child refers to the sperm/ seminal liquid and the ovum/follicular fluid which is consistent with the scientific facts. The hadith that speaks of determining the resemblance of the child in the context of liquids involved we explain here in an alternative manner keeping in mind all of the versions of the text and all its contextual factors as well as keeping in mind the Messenger's s.w.s. style of speech.

Keywords hadith, resemblance of the child, the ovum, follicular fluid, Es-Sejjid Mahmud 'Abdurrahim Mehran, transmission of the hadith by its sense, Al-Bukhari prenošenje po smislu, El-Bukhari, Muslim, scientific fact, fetus